

СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНІ КОМПОЗИЦІЇ В ДИЗАЙНІ ТЕКСТИЛЮ

Яковець І. О., канд. мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну

Черкаський державний технологічний університет

Анотація. В статті розглянуто особливості текстильної графіки як засобу художньої виразності в дизайні текстилю на прикладі сюжетно-тематичних композицій.

Ключові слова: тканина, рисунок, композиція, мотив, сюжетно-тематична композиція.

Аннотация. Яковец И. А. Сюжетно-тематические композиции в дизайне текстиля. В статье рассмотрены особенности текстильной графики как средства художественной выразительности в дизайне текстиля на примере сюжетно-тематических композиций.

Ключевые слова: ткань, рисунок, композиция, мотив, сюжетно-тематическая композиция.

Annotation. Yakovets I. O. Subject-thematic compositions in textile design.

Characteristic features of textile graphic arts as a means of artistic expressiveness in textile design on the basis of subject-thematic compositions are considered in the article.

Keywords: fabric, drawing, composition, motive, subject-thematic composition.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Серед багатьох видів композицій на тканині (орнаментальні, шрифтові композиції) в окрему групу виділяються сюжетно-тематичні та предметні зображення. У порівнянні з орнаментом геометричного або рослинного характеру, рисунки із сюжетними та предметними зображеннями займають у вибійці, килимарстві, вишивці більш скромне місце, але в окремі періоди історії мистецтво текстильного рисунка зверталось до таких мотивів [1; 2]. Кожний час вносить свої риси, свої теми: сюжетний тематичний рисунок урізноманітнює та збагачує текстильний орнамент.

Робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри дизайну Черкаського державного технологічного університету.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Дослідження проведене в рамках держбюджетної науково-дослідної програми, яка відповідає постанові Кабінету Міністрів від 30 січня 2003 р. № 5, на тему “Дизайн України в контексті художньо-проектної культури XIX – XX ст.”, номер державної реєстрації УкрІНТЕІ 0106U005387 від 10.05.06 р.

Мета статті – розглянути особливості текстильної графіки як засобу художньої виразності в дизайні текстилю на прикладі сюжетно-тематичних композицій.

Виклад основного матеріалу. У сюжетному рисунку окремі елементи мотиву пов'язані між собою дією або темою. Це об'єднує зображення, орнаментальні за характером і прийомом подачі, виконані з урахуванням фактури тканини, з мотивами живопису, графіки. Частково тут є і прямий зв'язок: іноді серед авторів рисунків для текстилю можна зустріти імена відомих живописців і скульпторів, але, якщо в графічному листі або картині ідейно-емоційний зміст досягається відображенням життя у конкретно-предметній формі, а узагальнення, тобто відмова від неіснуючих деталей і підкреслення головного, не змінює цілісного вигляду конкретних предметів і подій, то в орнаментальному мистецтві явища життя відображаються в умовній, часто позбавленій конкретного змісту формі. Тому і зв'язок між формами в орнаменті, перш за все, – пластичний та ритмічний, а не смисловий.

Сюжетні мотиви у текстильному рисунку відомі дуже давно. Так, одна з поширених тем сюжетних рисунків – полювання (мисливці переслідують здобич, ціляться, стріляють). Найчастіше фігури тварин і людини зображаються серед дерев, квітів і вирішені з тією ж мірою умовності, що і рослинні мотиви. Це утримує зображення на площині, позбавляє його простору. Ще один характерний для таких мотивів прийом – масштаби вибраних форм, які

підкоряються не тим співвідношенням, які існують в природі, а закономірностям орнаментальної композиції [3].

Підкреслимо той факт, що тканини для завіс з давніх часів мали більш крупний рисунок, ніж платтяні. На них зображали сцени гулянь, воїнів на конях, кавалерів з пані і т. п. Більшість цих рисунків виконана контурною лінією з додаванням кольорових плям, які не завжди чітко збігаються з контуром, що додає рисунку свободи і м'якості. Зображення людських фігур, тваринних і архітектурних мотивів часто супроводжуються мотивами рослинного характеру, що також робить форми рисунка більш пов'язаними зі структурою і пластикою тканини. Іноді зображення замикають у рамку з рослинних форм або вільного фону.

Одним з найцікавіших періодів тематичного сюжетного рисунка для текстилю були 20 – 30-ті рр. XX ст. [4]. Молоді радянські художники у своїй спробі відійти від традиційного орнаменту звернулися до нового трактування мотивів сучасного їм змісту. Такі теми, як: “Будівництво”, “Жовтень”, “8 Березня – Міжнародний жіночий день”, “Колективізація”, “Авіація”, “Збирання врожаю”, “Спортсмени” тощо, – ніколи з того часу не включалися в рисунки на тканині. Необхідно визнати, що багато з таких тем були вирішені сміливо, декоративно, винахідливо, з урахуванням специфіки текстильного рисунка.

Зображення людей на кращих рисунках підпорядковані ритмам і пластичі решти елементів композиції. У мотивах використані прийоми текстилізації рисунка, які і сьогодні можуть бути успішно застосовані в сучасних рисунках. Більш вдалі – тематичні рисунки для декоративних тканин, але в тих рисунках, де простір виявляється у розташуванні форм і колористичних рішень, де картинність зображення підкреслюється перспективними скороченнями предметів і масштабним співвідношенням людських фігур, немає відчуття матеріалу і призначення тканини. Через таке неправильне розуміння оформлення тканини тематичний рисунок надовго зник з текстильного орнаменту.

Тільки в 1950-ті рр. у текстилі знов з'явилася зацікавленість до тематичного рисунка, що було пов'язане з підготовкою до проведення Всесвітнього фестивалю молоді. Сюжетні рисунки цього періоду вирішувалися абсолютно інакше, ніж в 1920 – 1930-ті рр. У композиціях з використанням образотворчих мотивів в поєднанні з геометричними формами з'явилася вільне володіння особливостями текстильного орнаменту. Рисунки дуже емоційні, виразні, декоративні. Основна тема – фольклорна. Це відображено, перш за все, в колориті, побудованому на поєднанні насичених контрастних кольорів. Орнаментальне, умовне вирішення переважає над образотворчим.

З 1950-х рр. рисунки з сюжетними зображеннями залишаються в орнаментальному оформленні текстилю і штучних виробів, призначених для молоді і дітей, у сувенірних виробках, присвячених знаменним подіям, у декоративних тканинах.

Нова хвиля тематичних рисунків була пов'язана зі спортивною темою при підготовці до XXII літніх Олімпійських ігор у Москві (1980 р.). Тут переважало аплікаційне, площинне рішення сюжетного мотиву з використанням різних прийомів і накладення силуетних форм одна на одну, по'єднання їх за допомогою розробки з елементами геометрії, зі шрифтом.

Розглядаючи сюжетно-тематичні композиції на тканині, слід окремо сказати про предметні зображення, оскільки рисунки, створені з мотивів предметних зображень, зустрічаються в оформленні текстилю досить часто.

Професійно грамотне вирішення рисунків з предметними орнаментальними формами передбачає не фотографічне наслідування природі, а розповідь про ці предмети мовою текстильного рисунка, тому дизайнера, в першу чергу, повинні цікавити пластичні властивості форм, їх стильова узгодженість і ритмічний лад, що організовує орнамент. Використаний матеріал повинен впізнаватися після сприйняття принципу композиційної побудови, колористичного рішення і ритмічної організації орнаменту.

Композиції з предметними зображеннями будують за класичними схемами рапортних рисунків у платтяних і декоративних тканинах. У рисунках для штучних виробів (хусток, фартухів, серветок, скатертин, сувенірів) в останні роки ці форми частіше організовуються за принципом асиметричної урівноваженої композиції.

Зазначимо, що в останні роки митці (художники, дизайнери) у своїй творчості досить часто звертаються до сюжетно-тематичних композицій. Але сьогодні ми вже спостерігаємо зовсім інші підходи до самовираження, ніж у радянський період. Нові знахідки пластичних ефектів зумовили появу багатоманітності технік. Художників зацікавила можливість розкриття самої сутності текстилю в його різновидах, необмежені варіації фактурних і колористичних нюансів, поєднання різних за фактурою волокон, переплетень. Це підтверджується великою кількістю всеукраїнських та міжнародних виставок, проведених в останні роки як на території України, так і за її межами: I та II Триєннале художнього текстилю в Києві, 2004 р., 2007 р.; Лоскутная мозаика России, 2007, г. Владимир; Tokyo quilt festival, 2007 р; Финско-шведская лоскутная выставка, 2007 р.; Международная выставка в Йокагаме, 2006 р. та ін. (рис. 1-8).

На підставі розглянутих вище матеріалів можна зробити такі **висновки**:

1. Сюжетно-тематичні та предметні зображення в текстильному рисунку вирішуються умовно і залежать від характеру поверхні тканини, її пластики, структури та призначення.
2. Для орнаменту важливі ритмічна і пластична сторони мотиву, а не змістовна, навіть якщо в ньому зображається яка-небудь подія.
3. Засоби вирішення сюжетних і предметних зображень вибираються відповідно до принципів орнаментального вирішення текстильного рисунка і можливостей відтворення рисунка на тканині.

*Рис. 1. Лупул Л.,
м. Львів*

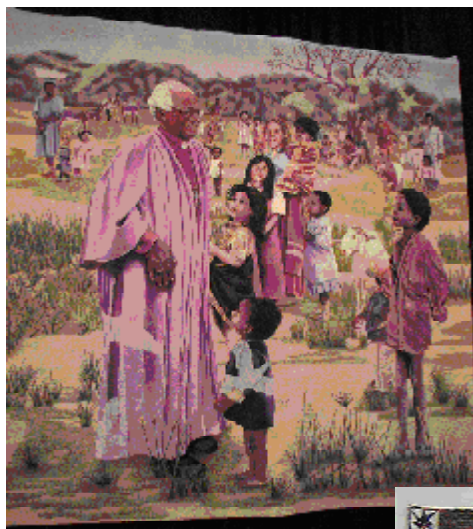
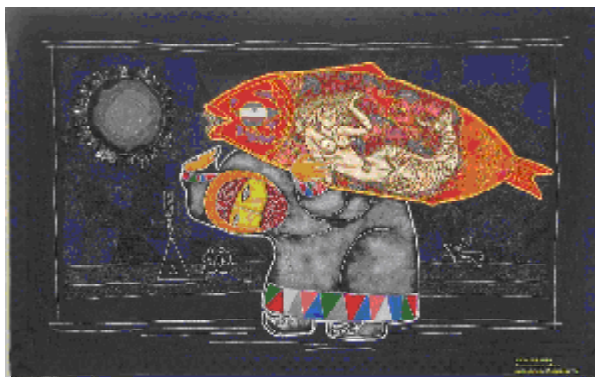

*Рис. 2. Іванницька
Л., м. Миколаїв.
II триєннале
худ. текстилю
в Києві*

*Рис. 3. Чурлу М.,
м. Симферополь.
Панно "Риба",
II триєннале
художнього
текстилю
в Києві*

*Рис.4. Коллективная работа
“Большая рыба”,
рук. Ишкареева Т.,
г. Мурманск*

*Рис.5. Hollis Chatelain, USA.
Ручная роспись по ткани
“Надежда для нашего мира”.
Лоскутная выставка в Хьюстоне*

*Рис.6. Tokyo international
great quilt festival, 2007*

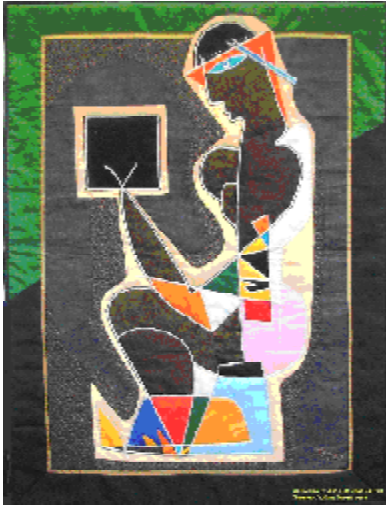

Рис.7. Зименко Л., лоскутне шитьє, г. Мурманск

4. Найбільше застосування орнаментальне вирішення текстильного рисунка з використанням сюжетних предметних зображень знаходить у сувенірних виробках, у тканинах і штучних виробках для інтер'єру, при створенні аксесуарів для одягу.

Подальший напрямок досліджень – розглянути питання класифікації способів нанесення рисунків на текстильні матеріали.

Література:

1. Жук А. К. Сучасні українські художні тканини. – К.: Наук. думка, 1985. – 120 с.
2. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія). – К.: Редакція вісника “Ант”; Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2005. – XVI, 400 с.
3. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія). – К.: Редакція вісника “Ант”; Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2005. – XVI, 400 с.
4. Малахова С. А. Специальная композиция печатного рисунка на текстильных материалах: Учебник для техникумов – М.: Легкая и пищевая промышленность, 1984. – 208 с.

Надійшла до редакції 15.08.2008

Рис.8. Международная выставка в Йокогаме, 2006